

การประชุมวิชาการประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๒

“คุณภาพอุดมศึกษาไทย พอใจหรือยัง?”

จัดโดย ม.มหิดล ปอมท. และ สกอ.

บทสังเคราะห์

จากการประชุมวิชาการ เรื่อง
“คุณภาพอุดมศึกษาไทย พอใจหรือยัง”

“คุณภาพอุดมศึกษาไทย ยังมีอะไรต้องทำอีกมาก”

สรุปโดย อ.ดร.โสฬส สิริไสย์ สมาชิกสภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดล
คณะกรรมการฝ่ายประเมินและสรุปผลการประชุมวิชาการ ปอมท. ๒๕๕๒

ในเล่ม

:: สารจากประธานสภาคณาจารย์ (หน้า ๒)

:: บทสังเคราะห์ “คุณภาพอุดมศึกษาไทย
ยังมีอะไรต้องทำอีกมาก” (หน้า ๓)

:: ลักษณะสำคัญของการเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก :
มหาวิทยาลัยมหิดลต้องปรับปรุงอะไรบ้าง ? (หน้า ๑๐)

:: บรรณาธิการแถลง (หน้า ๑๒)

สาร

จากประธานสภาคณาจารย์

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.กัมปนาท ภัคดีกุล

ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อย่างหาที่สุดมิได้
คณาจารย์และบุคลากรมหาวิทยาลัยมหิดลทุกหมู่เหล่าขอรวมพลังใจ
ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และพระสยามเทวาธิราช
จงปกปักษ์รักษา และอวยพระพรให้พระองค์ทวยจากพระอาการประชวรโดยเร็ววัน
เพื่อทรงเป็นพระมิ่งขวัญแห่งพสกนิกรและชาติบ้านเมืองสืบต่อไปตราบนานเท่านานด้วยเทอญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ
คณาจารย์และบุคลากร มหาวิทยาลัยมหิดล

ในวาระที่บ้านเมืองเราต้องการความสามัคคีเที่ยงนี้ กระผมขออนุญาตอัญเชิญ
เพลงพระราชนิพนธ์ “ความฝันอันสูงสุด” นำมาส่งท้ายเป็นปัจฉิมวาระในสมัยนี้

“ขอฝันใฝ่ในฝันอันเหลือเชื่อ
ขอสู้ศึกทุกเมื่อไม่ว่าวันไหน
ขอทนทุกขุรุมโรมไหมกายใจ
ขอฝ่าฟันผองภัยด้วยใจทะนง

จะแน่วแน่มั่นใจในสิ่งผิด
จะรักษาถึงจนชีวิตเป็นผุยผง
จะยอมตายหมายให้เกียรติดำรง
จะปิดทองหลังองค์พระปฏิมา

ไม่ทอดอวยคอยสร้างสิ่งที่ควร
ไม่รรรวนพะว้าพะวังคิดกังขา
ไม่เคืองแค้นน้อยใจในโชคชะตา
ไม่เสียตายชีวิตถ้าสิ้นไป

นี่คือปณิธานที่หาญมุ่ง
หมายมุ่งยุติธรรมอันสดใส
ถึงทนทุกข์ทรมาณนานเท่าใด
ยังมั่นใจรักษาต้องอาจครั้น

โลกมนุษย์ย่อมจะดีกว่านี้แน่
เพราะมีผู้ไม่ยอมแพ้มัญญุกถยัน
คงยืนหยัดสู้ไปไม่ประจัญ
ยอมอาลัยก็เพราะปองเทิดผองไทย”

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โปรดให้พิมพ์บทกลอนนี้ลงในกระดานขารัดแผ่นเล็ก ๆ
พระราชทานแก่ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ พลเรือน และผู้ทำงานเพื่อประเทศชาติ เดือนสตุมิให้ทอดอวยในการทำความดี
ต่อมาสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้กราบบังคมทูลพระกรุณาขอให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงใส่ทำนองเพลงในคำกลอน “ความฝันอันสูงสุด” ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ คำร้องโดยท่านผู้หญิงมณีรัตน์ บุนนาค

บทสังเคราะห์

“คุณภาพอุดมศึกษาไทย ยังมีอะไรต้องทำอีกมาก” จากการประชุมวิชาการเรื่อง “คุณภาพอุดมศึกษาไทย พอใจหรือยัง”

ของที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท.) ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหิดล และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) กระทรวงศึกษาธิการ ระหว่างวันที่ ๒๐ - ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ ณ โรงแรมรอยัลริเวอร์ กรุงเทพมหานคร

บทนำ

สถาบันอุดมศึกษาตามความคาดหวัง ความเข้าใจของสังคม คือการเป็นสถาบันที่ผลิตองค์ความรู้ใหม่ๆ รวมทั้งเป็นแหล่งฝึกฝน อบรมให้พลเมืองมีทักษะสูงกว่าชาวบ้านทั่วไป ทั้งในแง่ของทักษะการทำงานแบบมืออาชีพและทักษะการเป็นผู้นำทางความคิด มีจิตสำนึกและอุดมการณ์ที่สามารถฝ่าฝืนอนาคตของสังคมไว้ได้ นอกจากความคาดหวัง สังคมยังเชื่อมั่นต่อสถาบันอุดมศึกษาอีกต่างหาก เห็นได้จากการที่พ่อแม่ผู้ปกครองยอมจ่ายเงินลงทุนเรียนแสนสูงบุตรหลานเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นหลักประกันความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงในชีวิต แต่มหาวิทยาลัยของไทยมีคุณภาพเป็นที่น่าเชื่อถือไว้วางใจของสังคมได้มากนักน้อยเพียงใดหรือไม่นั้น ยังคงเป็นประเด็นสนทนาแลกเปลี่ยนกันได้อีกมาก อย่างไรก็ตาม การที่ที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท.) และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) มีมติให้การจัดประชุมวิชาการประจำปี ๒๕๕๒ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพอุดมศึกษาไทย ก็สะท้อนให้เห็นความพยายามในอันที่จะกระตุ้น ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมการระดมกำลังและทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อพัฒนาคุณภาพอุดมศึกษาไทยอย่างต่อเนื่อง

ที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท.) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และมหาวิทยาลัยมหิดล จึงได้ร่วมมือกันเป็นเจ้าภาพจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการในหัวข้อเรื่อง “คุณภาพอุดมศึกษาไทย พอใจหรือยัง” ระหว่างวันที่ ๒๐-๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๒ ณ โรงแรมรอยัลริเวอร์ กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยมหิดลซึ่งเป็นเจ้าภาพหลักในครั้งนี้นำเอาการประชุมทางวิชาการครั้งนี้ เป็นโอกาสในการรวมเฉลิมฉลองครบรอบ ๑๒๑ ปีของการก่อตั้งมหาวิทยาลัยและครบรอบ ๔๐ ปี แห่งการพระราชทานนาม “มหิดล” อีกด้วยการประชุมสองวันมีหัวข้อ วาระการประชุม (agenda) ที่น่าสนใจหลายเรื่อง อาทิ “นโยบายรัฐกับการพัฒนาคุณภาพอุดมศึกษา” “ปี ๒๐๑๕ ประเทศไทยความฝันหรือความเป็นจริงกับการเป็น Educational Hub ของ ASEAN” “สังคมไทยได้อะไรกับการเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก” “มหาวิทยาลัยในกำกับ : ความคาดหวังหรือความเป็นจริง” “ตำแหน่งทางวิชาการ : วิกฤติโอกาสหรือการกีดกัน” “ระบบการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาอย่างไร จึงจะเหมาะสม” “การปฏิรูปการเมืองกับอุดมศึกษา” และ “แนวทางปฏิรูปอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาชาติ”

สภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งเป็นตัวจักรขับเคลื่อนการประชุมครั้งนี้ ได้ออกแบบให้เป็นการประชุมในลักษณะของการสนทนาแลกเปลี่ยน (dialogue) เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมที่มีทั้งผู้บริหารและคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วประเทศ รวมทั้งตัวแทนจากภาคสังคมธุรกิจได้มีโอกาสรับฟังซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้งและใคร่ครวญ ในขณะเดียวกันก็มองย้อนกลับเข้าหาตัวเอง (reflection) ถามตัวเองอย่างกล้าหาญตรงไปตรงมาว่า “พวกเรา” ได้ผลิตองค์ความรู้และกำลังคนที่มีคุณภาพจนเป็นที่ยอมรับของสังคมได้หรือยัง ถ้ามองดูว่า “ยัง” เราต้องทำอะไรอีกบ้าง จึงจะสามารถบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้

ผู้เขียนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการประชุมสัมมนาครั้งหนึ่งในฐานะกรรมการจัดงานคนหนึ่ง แต่ประธานสภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดลมอบภาระงานให้อีกหนึ่งข้อคือ การทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตการณ์ตลอดงาน เพื่อวิเคราะห์ภาพรวมและนำมาถ่ายทอดต่อสาธารณะ เพื่อกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์การสนทนาเรียนรู้ร่วมกันและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพอุดมศึกษาแบบต่อเนื่อง แต่ผู้เขียนชอบบอกกล่าวกันไว้ก่อนว่าเรื่องนี้เป็นบทวิเคราะห์ตามสติปัญญาและความเข้าใจส่วนตัวของผู้เขียนเท่านั้น ไม่อาจกล่าวอ้างเป็นบทสรุปเนื้อหาสาระทั้งหมดของการประชุมได้ องค์การร่วมจัดทั้งสามสถาบันคือ ปอ.มท. สกอ. และมหาวิทยาลัยมหิดลไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับบทวิเคราะห์ทั้งหมด

มหาวิทยาลัยกับสังคม

ความเป็นมหาวิทยาลัยไม่อาจแยกส่วนออกจากสังคมทั้งระบบได้เพราะมหาวิทยาลัยเป็นส่วนประกอบที่ถูกออกแบบมาเพื่อภารกิจบางอย่างที่เอื้อต่อส่วนรวม (functional institution) ซึ่งภารกิจดังกล่าว หมายถึงการผลิตองค์ความรู้และการผลิตคนที่มีคุณภาพเพื่อสืบทอดอนาคตของสังคมดังที่กล่าวไว้ในตอนต้น ภายใต้บริบทความสัมพันธ์ดังกล่าว มหาวิทยาลัยจึงต้องมองเห็นตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมตลอดเวลา และต้องยอมรับการตรวจสอบ การประเมินคุณภาพจากสังคมผ่านความพึงพอใจ และการยอมรับคุณภาพของผลผลิต-องค์ความรู้และบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยผลิตออกสู่สังคมโดยปราศจากเงื่อนไข

ถ้าหากเปรียบเทียบมหาวิทยาลัยเป็นหน่วยผลิตทางสังคมหน่วยหนึ่งแล้วไซ้ ผลผลิต (product) ของมหาวิทยาลัยก็คือ

องค์ความรู้และบัณฑิตที่จบจากมหาวิทยาลัย ส่วนสังคมก็คือ ผู้บริโภคหรือผู้ใช้ผลผลิต (user/consumer) จากมหาวิทยาลัยเหล่านั้น ดังนั้น คุณภาพของผลผลิตจึงไม่ได้เป็นอำนาจการกำหนดของผู้ผลิตเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นอำนาจการกำหนดของสังคมผู้บริโภคด้วย อำนาจของสังคมดังกล่าวนี้เป็นอำนาจที่ได้มาโดยชอบธรรม เพราะสังคมเป็นผู้จ่ายเงินอุดหนุนให้แก่มหาวิทยาลัยในนามของภาษีรูปแบบต่างๆ ซึ่งถูกจัดสรรผ่านรัฐบาลและกลไกของระบบราชการอีกทีหนึ่ง

เสียงสะท้อนจากคนนอกรั้วมหาวิทยาลัย

ประเด็นเรื่องคุณภาพของมหาวิทยาลัยไทย เป็นเรื่องที่ถูกนำมาถกเถียง อภิปราย ตั้งคำถามกันอย่างตรงไปตรงมาผ่านเวทีสัมมนาและสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่อง แต่ไม่เคยมีคำตอบสุดท้าย แต่เมื่อคนในแวดวงมหาวิทยาลัยเองเป็นผู้หยิบยกคำถามเรื่อง “คุณภาพ” มาเป็นกรอบวาระ (agenda) ของการประชุมสัมมนาครั้งนี้ ก็มีเสียงชื่นชมจากคนภายนอกว่า “กล้าหาญมาก ที่หยิบเอาเรื่องนี้มาพูด”^๑ เช่นเดียวกับความเห็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการที่สะท้อนคำบรรยายในปาฐกถาน่าต่อนหนึ่งว่า “เรื่องคุณภาพของอุดมศึกษาไทยเรามีเรื่องที่ต้องทำกันอีกมาก แต่การตั้งคำถามเรื่องคุณภาพสำหรับสถาบันอุดมศึกษา ถือว่าเป็นคำถามที่ถูกต้อง เพราะคำถามนั้นน่าจะช่วยกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศการคิด การไตร่ตรองอย่างใคร่ครวญและรอบคอบ หากต้องการไปถึงจุดหมายเชิงอุดมคติที่ตั้งไว้”^๒ ครกกล่าวด้วยว่านโยบายสำคัญของฝ่ายการเมืองเองก็ให้ความสำคัญเรื่องคุณภาพ การสร้างโอกาสให้พลเมืองทุกคนเข้าถึงการศึกษา และการมีส่วนร่วมของสังคมนอกรั้วมหาวิทยาลัยในการจัดการศึกษา ภายใต้กรอบนโยบาย 3D คือ Democracy – สอนให้คนเชื่อมั่นในการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปฏิเสธการใช้เงินซื้ออำนาจ Decency – สอนให้คนมีคุณธรรมจริยธรรม รังเกียจการทุจริต ประพฤติมิชอบ และ Drug-free – สอนให้คนมีวิจารณญาณในการเลือกวิถีการดำรงชีวิตไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด นอกจากนี้ยังได้กำหนดกรอบมาตรฐานคุณภาพของ “ผลผลิต” ของมหาวิทยาลัย ว่าจะต้องมีคุณสมบัติอย่างน้อย ๕ ประการคือ ๑) มีคุณธรรม จริยธรรม ๒) มีความเป็นเลิศทางวิชาการ ๓) มีทักษะการนำความรู้ไปสูการปฏิบัติ ๔) มีทักษะทางสังคม เช่น มีภาวะผู้นำและเป็นผู้ตามที่ดี และ ๕) มีทักษะความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่

^๑ ความเห็นของนายวิสุทธิ์ จิราธิยุต รองประธานสถาบันเสริมสร้างขีดความสามารถมนุษย์ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ผู้อภิปรายในหัวข้อสานเสวนาที่ ๑

^๒ ปาฐกถาพิเศษนายจรินทร์ ลักษณวิศิษฏ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

เสียงสะท้อนจากคนนอกัรร่วมมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นตัวแทนภาคธุรกิจและตัวแทนภาครัฐบาลหรือในอีกความหมายหนึ่งคือ “ผู้บริหาร” ผลผลิตจากมหาวิทยาลัยโดยตรง ย่อมเป็นนัยบ่งชี้ว่าที่สำคัญว่า ถึงเวลาแล้วที่มหาวิทยาลัยต้องนำเรื่องคุณภาพมาพูดกันในเวทีสาธารณะและยอมรับการตรวจสอบคุณภาพจากสังคมภายนอกหรือ “ผู้บริหาร” อย่างกล้าหาญและตรงไปตรงมาเสียที

ความพยายามในการพัฒนาคุณภาพของมหาวิทยาลัยไทย

แม้การศึกษาของมนุษย์มิได้จำกัดอยู่แต่ในรั้วมหาวิทยาลัย แต่ค่านิยมการมีปริญญาบัตรเสริมบารมีทำให้คนไทยให้ความสำคัญกับการศึกษาในโรงเรียนอย่างมาก ทั้ง ๆ ที่แหล่งความรู้นอกห้องเรียนยังมีอีกมากมาย เพียงแต่ไม่สามารถประชาสัมพันธ์ให้ผู้เรียนได้เท่าตนเอง ค่านิยมดังกล่าวทำให้คนมุ่งเขเรียนในมหาวิทยาลัย ในขณะที่มหาวิทยาลัยก็ตอบสนองด้วยการให้บริการการเรียนการสอนทั้งภาคปกติและภาคพิเศษกันอย่างแพร่หลาย แต่เมื่อมีการประเมินหลักสูตรกลับพบว่า วิชาสิบกว่าสาขาวิชา(หาพันกว่าหลักสูตร) ที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ มีคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน นอกจากนี้ การที่ภาคธุรกิจขนาดใหญ่ ลงทุนจัดตั้งสถาบันการศึกษาของตนเองขึ้นมาเพื่อสร้างคนใหม่ที่มีทักษะตรงกับความต้องการของธุรกิจของตนเอง เช่น การก่อตั้งสถาบันปัญญาภิวัตน์ของกลุ่มธุรกิจ ซี พี ก็สะท้อนความจริงบางอย่างเกี่ยวกับคุณภาพของบัณฑิตที่จบออกจากมหาวิทยาลัยของไทยได้เช่นเดียวกันว่า บัณฑิตที่จบจากมหาวิทยาลัยไม่สามารถตอบสนองความต้องการของธุรกิจเหล่านั้นได้ จึงต้องลงทุนผลิตกำลังคนขึ้นมาใช้เอง

สิ่งที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาพยายามเข้าไปช่วยตามอำนาจหน้าที่คือ การออกกฎระเบียบใหม่ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการกวดขัน ควบคุมคุณภาพการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย แต่ก็เป็นการวิ่งตามไปแก้ปัญหา เช่น กำหนดให้มหาวิทยาลัยที่ต้องการเปิดสอนสาขาวิชาใหม่ต้องประกาศรายวิชาและอาจารย์ผู้สอนให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้า รวมทั้งกำหนดให้สถานที่เรียนที่ตั้งแยกจากมหาวิทยาลัยแม่ตามที่ตั้งต่างๆ ต้องมีกล้องและเครื่องมือเทียบเท่ากับมหาวิทยาลัยแม่ นอกจากนี้ ยังมีความพยายามจัดตั้งสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพเพื่อออกไปรับรองสมรรถนะของบุคลากรที่ผ่านการฝึกฝนสั่งสมประสบการณ์พิเศษจากการทำงานด้วยตนเอง เช่น นักเจาะระโนอัญมณี หรือช่างฝีมืออื่นๆ ที่มีความเป็นเลิศจากประสบการณ์อาชีพ ฯลฯ สถาบันดังกล่าว น่าจะช่วยให้คนที่สั่งสมความชำนาญจากการปฏิบัติจริงได้รับการยอมรับจากตลาดแรงงานและได้รับการส่งเสริมให้เลื่อนระดับสูงขึ้นโดยไม่ต้องใช้ปริญญาบัตรจากมหาวิทยาลัยเป็นใบเบิกทาง

ธรรมาภิบาลในมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันที่ถูกคาดหวังให้เป็นผู้นำสังคมทั้งด้านสติปัญญาและธรรมาภิบาล แต่มหาวิทยาลัยมีระบบธรรมาภิบาลดีพอที่จะเรียกร่องธรรมาภิบาลที่ดีจากหน่วยงานอื่นๆ หรือไม่ ก็ยังเป็นที่ยังขาดของสังคมเช่นเดียวกัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการระบุว่า ในแต่ละปีมีเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับธรรมาภิบาลจากมหาวิทยาลัยเข้ามาที่กระทรวงศึกษาธิการมากมาย โดยเฉพาะการร้องเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริหารในระดับต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องทุจริต ความไม่เป็นธรรมในการเลื่อนตำแหน่ง การกีดกันผลงานทางวิชาการของเพื่อนร่วมงาน ซึ่งเป็นปัญหาภายในที่แก้ไขไม่หมด ธรรมาภิบาลมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพขององค์กรอย่างแยกไม่ออก เพราะธรรมาภิบาลเป็นเรื่องเกี่ยวกับคน และคนเป็นหัวใจสำคัญขององค์กร หากผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีจริยธรรม สามารถให้ความเป็นธรรมแก่สมาชิกทุกคนโดยไม่เล่นพรรคเล่นพวก ก็จะทำให้คนในองค์กรเกิดความเชื่อมั่น ทำงานอย่างมีความสุข มีขวัญ กำลังใจ และกล้าที่จะไว้วางใจเพื่อนร่วมงาน ธรรมาภิบาลทั้งหมดนอกจากจะส่งผลต่อคุณภาพของงานแล้ว ยังสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์อาจารย์ในองค์กรที่มีระบบธรรมาภิบาลที่ดีย่อมมีความชอบธรรมพอที่จะสั่งสอนให้ลูกศิษย์เป็นคนเก่ง คนดีได้

ขามมหาวิทยาลัยต้องมองอนาคตด้วยความหวัง

การมุ่งแก้ปัญหาภายในอาจจะทำให้คนในมหาวิทยาลัยหมดแรงเสียก่อน เพราะเมื่อเพ่งมองไปที่ตัวปัญหาก็จะเห็นแต่ตัวปัญหาเต็มไปหมด และสิ่งที่ตามมาคือการหาคนที่เป็นตัวเหตุของปัญหา การโยนความผิด การปกป้องการแบ่งพรรคแบ่งพวก โทษกันไปโทษกันมา ซึ่งล้วนแต่เป็นการบั่นทอนกำลังใจตัวเองและปิดกั้นการมองเห็นโอกาสใหม่ๆ ทั้งสิ้น

วิธีการเชิงสร้างสรรค์ (proactive) ที่ช่วยให้คนในมหาวิทยาลัยออกจากความหมกมุ่นของปัญหาภายใน คือ การเรียนรู้ตนเองจากมุมมองของคนอื่น (outside-in) การออกไปช่วยเหลือคนอื่นที่ด้อยกว่าเรา เช่น ชวบ้านหรือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมอื่นๆ หรือออกไปเกาะเกี่ยวกับภาคสังคมภาคธุรกิจซึ่งเป็น “ลูกค้าคนสำคัญ” ของมหาวิทยาลัย การเข้าไปใกล้ชิดและเรียนรู้ซึ่งกันและกันกับลูกค้า จะทำให้มหาวิทยาลัยรับรู้ความต้องการอันแท้จริงสามารถผลิตองค์ความรู้และบัณฑิตที่มีคุณภาพสอดคล้อง เช่นเดียวกับ การสร้างความใกล้ชิดกับสังคม จะทำให้มหาวิทยาลัยรู้สึกอ่อนไหวไปกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และอาจช่วยชี้ทางออกในปัญหาต่างๆ ให้แก่สังคมได้ดีกว่าเดิม

การเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก สังคมไทยได้อย่างไร

หัวข้อการประชุมที่สำคัญอีกหัวข้อหนึ่งคือหัวข้อเรื่องสังคมไทยได้อย่างไรจากการเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก เนื่องจากผู้เขียนเป็นส่วนหนึ่งของเวทีนี้ในฐานะผู้ดำเนินการอภิปราย จึงมีข้อมูลที่ไดจากการฟังความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิอย่างเต็มที่ และได้สัมผัสกับบรรยากาศอย่างใกล้ชิดต้องยอมรับว่าการตั้งธงเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลกสำหรับประเทศเล็ก ๆ ที่เพิ่งมีสถาบันอุดมศึกษาตามแบบตะวันตกมาเพียงร้อยกว่าปีอย่างประเทศไทยนั้น เป็นความทะเยอทะยานอย่างสูงและท้าทายอย่างยิ่ง เกณฑ์การเป็นมหาวิทยาลัยในระดับแถวหน้าของโลกต้องอาศัยองค์ประกอบมากมาย เช่น คุณภาพของอาจารย์ คุณภาพของการเรียนการสอน แหล่งสืบค้น อุปกรณ์สนับสนุน สิ่งอำนวยความสะดวก คุณภาพของผลงานวิจัย ผลงานประดิษฐ์คิดค้นต่าง ๆ รวมทั้งคุณภาพการสนับสนุนทางด้านการเงินงบประมาณจากรัฐบาลและสังคม ฯลฯ ซึ่งสถาบันจัดอันดับการเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก ให้ความสำคัญในองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้มาก^๓ การมุ่งสู่การเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลกเป็นความทะเยอทะยานที่น่าสนับสนุน แต่ควรแยกให้ออกระหว่างการเป็นมหาวิทยาลัยติดอันดับโลก (world ranking) กับการเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลก (world class) เพราะสถาบันจัดอันดับมหาวิทยาลัยของโลกมีเพียงไม่กี่แห่ง และเกือบทั้งหมดมาจากประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก ดังนั้น มหาวิทยาลัยในอเมริกาและอังกฤษจึงมีโอกาสติดอันดับมากกว่าประเทศอื่น ในขณะที่ประเทศที่ไม่สื่อสารด้วยภาษาอังกฤษ เช่น รัสเซีย เยอรมัน ฝรั่งเศส สเปน ก็มีมหาวิทยาลัยชั้นนำในระดับโลกอีกมากมาย ซึ่งสามารถนำมาเป็นแบบอย่างที่ดีได้เช่นเดียวกัน^๔

เท่าที่ทราบ มหาวิทยาลัยไทยที่ประกาศปักธงมุ่งสู่การเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลกมีอย่างน้อยสองแห่งคือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหิดล แม้ความทะเยอทะยานดังกล่าว จะถูกมองในแง่ลบอยู่ไม่น้อย แต่ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยก็ได้ประกาศจุดยืนของการเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลกต่อไปอย่างมุ่งมั่น เพราะเห็นว่า มีทางเป็นไปได้ที่จะพัฒนาคุณภาพให้ไปถึงระดับนั้นได้^๕ หรืออย่างน้อยที่สุด วิทยาลัยศึกรการเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลกก็น่าจะช่วยกระตุ้นให้บุคลากรทุกระดับเกิดการตื่นตัวกระตือรือร้น ลูกขึ้นมาสำรวจตำแหน่งแห่งหนของตนเองยอมรับการเปลี่ยนแปลงด้วยการแสวงหาเป้าหมายใหม่ ๆ

ที่มีความท้าทายมากยิ่งขึ้น ซึ่งผลสุดท้ายประโยชน์ก็จะตกอยู่กับสังคมไทยเอง เพราะทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพทางวิชาการและบัณฑิตที่คืบออกไปให้มิตศักยภาพเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ดังนั้น ความพยายามที่จะเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลกก็คือความพยายามที่จะพัฒนาคุณภาพการสร้างความสามารถในการแข่งขันของพลเมือง เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ด้วยการนำมาตรฐานที่มีอยู่ไปเทียบเคียงกับมาตรฐานอื่น ๆ ที่ไกลออกไป และมีความเป็นสากลเข้าถึงผู้บริโภคได้กว้างขวางกว่าเดิม แม้ในระยะแรกมหาวิทยาลัยของไทยกับมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลก จะมีมาตรฐานที่แตกต่างกันมาก แต่ถ้าวางพัฒนาตัวเองต่อไปด้วยความมุ่งมั่นและไม่ยอมหยุดแล้ว ก็อาจบรรลุเป้าหมายใหญ่ ๆ ได้สักวันหนึ่งข้างหน้า

เท่าที่ผ่านมามหาวิทยาลัยไทยพึ่งพาโลกตะวันตกมาโดยตลอด ทั้งในแง่ของความคิดและวิธีวิทยา บัดนี้ถึงเวลาแล้วที่จะต้องคิดถึงการทำตัวเอง ด้วยการมุ่งมั่นสร้างความรู้และช่วยกันรักษาแผ่นดินของตัวเอง ก่อนที่จะตกเป็นทาสของอาณานิคมแบบใหม่ที่พรางตัวมาในรูปของความคิดความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัย สามารถหลอกหลอ ทำให้คนไทยกลายเป็นผู้บริโภคได้อย่างง่ายดาย และต้องเอาของมีค่าและทรัพยากรจากแผ่นดินไปแลกมาในราคาแพง ที่เป็นเช่นนี้เพราะสังคมไทยมิได้มุ่งสร้างความรู้และพื้นฐานที่หนักแน่นพอ ทำให้ต้องไปหยิบยืมความคิดของคนอื่นมาใช้^๖ มหาวิทยาลัยไทยและประเทศในอาเซียน ควรคิดถึงความเป็นอิสระจากการครอบงำของความคิดแบบตะวันตก เพราะอาเซียนเป็นแผ่นดินที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน และมีดีพอที่จะนำประสบการณ์ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับอารยธรรมตะวันตก การจะทำเช่นนั้นได้ เราต้องพัฒนาคุณภาพของตัวเอง และร่วมมือกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียนอย่างใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น โดยไม่ละเลยความจริงที่ว่าเมื่อเราเปลี่ยน ประเทศตะวันตกซึ่งเป็นเจ้าอาณานิคมก็ปรับตัวเช่นเดียวกัน เพื่อให้สามารถรักษาสภาพการครอบงำทางความคิดที่มีต่อประเทศเล็ก ๆ ต่อไป^๗

ดังนั้น ไม่ว่าจะมหาวิทยาลัยไทยจะมุ่งสู่ระดับโลกหรือมุ่งสู่การเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อท้องถิ่น สิ่งที่ทุกมหาวิทยาลัยจะต้องทำเหมือนกันคือการพัฒนาคุณภาพเพื่อให้ได้ผลผลิตทางวิชาการที่มีคุณภาพสูง บัณฑิตที่คืบออกไปมีความสามารถเชิงแข่งขันเพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาได้ เพราะการดำรงชีพอยู่ในโลกสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อนผันผวน

^๓ ศ.ดร.ปรัชญา เวสารัช ในการอภิปรายบนเวทีเสวนาเรื่อง "สังคมไทยได้อย่างไรกับการเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก" ^๖ คำอภิปรายเสริมจาก ศ.ดร.ระพี สาคริก ในเวทีเดียวกัน
^๔ ศ.ดร.สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ ในการอภิปรายบนเวทีเสวนาเรื่องเดียวกัน ^๗ คำอภิปรายของ รศ.ดร.ธนศ อารณสุขสุวรรณ ในวันเดียวกัน "ปี ๒๐๑๕ ประเทศไทยความฝันหรือความจริงกับการเป็น Educational Hub ของอาเซียน"

มีทางเลือกเพียงสองทางคือ จะเปลี่ยนแปลงตัวเองหรือ ถูกสถานการณ์บังคับให้เปลี่ยน

ระบบสอบเข้ามหาวิทยาลัย ปัญหาที่เกิดจากความหวังดีของผู้ใหญ่

เวทีสานเสวนาที่มีผู้แสดงความเห็นที่น่าสนใจอีกเวทีหนึ่งคือเวทีสานเสวนาย่อยเรื่อง “ระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาอย่างไร จึงจะเหมาะสม” มีผู้ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นบนเวทีประชุมและอภิปรายจนถึงหกโมงเย็น และอาจเลยไปไกลกว่านี้หากผู้เข้าร่วมอภิปรายไม่ถูกเชิญออกจากห้องเสียก่อน เนื่องจากโรงแรมมีโปรแกรมต้องใช้ห้องเพื่อกิจกรรมอื่น

ระบบการสอบเข้าแบบใหม่จะไม่ใช้หน้าที่ของมหาวิทยาลัยโดยตรง แต่มหาวิทยาลัย รวมทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ต่างได้รับผลกระทบกันอย่างถ้วนหน้า กล่าวกันว่าระบบการสอบเข้าแบบใหม่ มุ่งจัดการกับเด็กที่ไม่สนใจเรียนวิชาที่มีน้ำหนักในการสอบเข้า โดยเฉพาะวิชาสังคมศึกษา และภาษาไทย การไม่สนใจเรียน ทำให้เด็กถูกมองว่าขาดความรู้ในเชิงบูรณาการ เก่งเป็นบางวิชา ด้วยความหวังดีอยากให้เด็กไทยที่ประสงค์จะเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยต้องเก่งทุกวิชา จึงจัดระบบการสอบเข้าแบบใหม่ คือ ให้นำหนักทุกวิชาเท่ากัน เด็กไทยที่จะเข้ามหาวิทยาลัยต้องเรียนให้เก่งถึง ๘ วิชา แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความหวังดีของผู้ใหญ่คือ เด็กต้องไปเรียนพิเศษเพิ่มเติม และต้องวิ่งรอกไปสอบกันหลายครั้งหลายหน กลายเป็นภาระเรื้อรังของผู้ปกครอง และทำลายความคิดสร้างสรรค์และความสุขของเด็ก^๕ มีการอภิปรายแสดงตัวเลขจากสำนักวิจัยทางเศรษฐกิจซึ่งระบุว่า ค่าใช้จ่ายในการเรียนในโรงเรียนกวดวิชา เพิ่มขึ้นจากเดิมประมาณ ๙,๐๐๐ บาท เป็น ๒๕,๐๐๐ บาท หลังจากมีการใช้ระบบการสอบเข้าแบบใหม่ ทั้งนี้ ยังไม่นับรวมถึงการกวดวิชาสอนแบบส่วนตัวตามบ้าน ผลกระทบต่อมหาวิทยาลัยคือ ไม่สามารถคัดเลือกเด็กที่มีความถนัดและมีความรักความสนใจในสาขาที่สอบเข้าเรียนอย่างแท้จริง มีการสละสิทธิ์หรือมีอัตราการถูกคัดออกในปีแรกสูงมาก นอกจากนี้ ข้อสอบบางวิชา เช่น คณิตศาสตร์ เป็นต้น ยังยากถึงขนาดอาจารย์ที่สอนในมหาวิทยาลัยยังทำไม่ได้

ระบบการสอบเข้ามหาวิทยาลัยสะท้อนความจริงบางอย่างของสังคม ซึ่งเกิดจากการที่ผู้ที่มีอำนาจมองเห็นปัญหา แล้วก็ตัดสินใจแบบคิดเองทำเองด้วยความปรารถนาดีแต่ขาดการ

ร่วมคิดร่วมทำของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างรอบคอบ ผลเสียทั้งหมดจึงตกอยู่ที่เด็กและมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นผู้รับช่วงต่อ ผู้เขารวมประชุมเสนอให้มีการทบทวน โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องยอมรับความจริงนั่งลงแล้วคุยกันอย่างเปิดอกโดยไม่กล่าวโทษกันเพื่อสร้างระบบการสอบเข้ามหาวิทยาลัยที่มีประสิทธิภาพและเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของเด็กไทยอย่างแท้จริง

บทสรุป คุณภาพอุดมศึกษาไทย ต้องทำอะไรบ้าง

ตั้งใจกล้ามาแล้วว่าการที่คนในแวดวงอุดมศึกษาหยิบยกเรื่องคุณภาพ มาเป็นกรอบวาระการประชุมสัมมนา เพื่อประเมินตัวเองในครั้งนี้ ถือเป็นความกล้าหาญอย่างหนึ่ง เพราะถึงเวลาแล้วที่มหาวิทยาลัยจะต้องเคารพความจริงและเปิดใจรับฟังเสียงรอบข้างอย่างเป็นทางการเป็นมิตร เพื่อหาทางออกที่ดีกว่า ไม่มีใครปฏิเสธว่า คุณภาพอุดมศึกษาไทยกำลังถูกทำลายและมีแนวโน้มสู่ความตกต่ำทางคุณภาพอย่างรุนแรง เนื่องจากคนไทยตื่นตัวด้านการศึกษา และมหาวิทยาลัยได้พยายามตอบสนองความต้องการอย่างเต็มที่ แต่ท่ามกลางปัญหาอันหนักหน่วงก็มีโอกาสและความท้าทายอย่างมหาศาลรอคอยอยู่อย่างไร้ขีดจำกัด ขึ้นอยู่กับว่ามหาวิทยาลัยจะสามารถสร้างความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำโอกาสและความท้าทายเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์อย่างไรหรือไม่แทนตนเอง การรับฟังจากที่ประชุมสัมมนา พอสรุปแนวทางการพัฒนาคุณภาพมหาวิทยาลัยไว้ดังนี้

ประการที่หนึ่ง จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและทัศนคติครั้งใหญ่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัย คนในแวดวงมหาวิทยาลัยจะต้องหันกลับมาสนใจเกี่ยวกับ “วิถีคิด” ของตนเอง รวมทั้งวิถีคิดที่อยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงที่สามารถมองเห็นได้ การที่นักวิชาการให้ความสนใจที่วิถีคิดวิธีการมองเห็น จะทำให้เข้าใจสภาพของความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างชัดเจนมากขึ้น^๖ การมองเห็นศิษย์เป็นศิษย์ มิใช่ลูกศิษย์เป็นลูกค้า ก็เป็นสิ่งที่ต้องทำ (สังคมต่างหากที่เป็นลูกค้าของมหาวิทยาลัย) นอกจากนี้ คนในแวดวงมหาวิทยาลัยจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อการแข่งขัน ไม่กลัวการแข่งขัน เห็นการแข่งขันเป็นโอกาส เพราะการแข่งขันในเวทีนานาชาติจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง^๗ คนในแวดวงมหาวิทยาลัยจะต้องไม่คิดหมกมุ่นแต่ปัญหาภายในของตัวเอง แต่ต้องเปิดตัวเองออกไปเรียนรู้โลกภายนอกและกำหนดเป้าหมายที่สูงและท้าทายมากขึ้นเรื่อยๆ เพื่อสร้าง mileage ในการพัฒนาตนเอง

^๕ คำอภิปรายของ พันโท พญ. กมลพรณ ชิวพันธ์ศรี ประธานเครือข่ายพ่อแม่ เขารวมเพื่อการปฏิรูปการศึกษา

^๖ ศ.ดร.อมร จันทรมบูรณ ในกรออภิปรายในหัวข้อเรื่อง “อุดมศึกษากับการพัฒนาการเมือง”

^๗ ศ.ดร.นิกร นพ.ปิยะสกล สกลสัตยาทร ในกรออภิปรายหัวข้อเรื่อง “สังคมไทยได้อะไรจากการเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก”

ประการที่สอง ผู้บริหารมหาวิทยาลัยจะต้องสนับสนุนหรือจัดสรรเวลาให้บุคลากร โดยเฉพาะอาจารย์และนักวิจัยสร้างความร่วมมือ ปฏิสัมพันธ์กับภาคส่วนอื่น ๆ (real sector) ที่อยู่นอกรั้วมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะภาคธุรกิจและภาคสังคม ซึ่งเป็น “ผู้บริโภคร” ผลิตผลของมหาวิทยาลัยโดยตรงอย่างใกล้ชิด เพื่อเรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์แบบ cross-section learning ซึ่งจะช่วยให้มหาวิทยาลัยรับรู้ความต้องการ และสามารถตอบสนองได้อย่างตรงจุด

ประการที่สาม ให้ความสำคัญกับการสนทนาแลกเปลี่ยนหรือการพูดคุยนอกรอบ (social dialogue) แบบความรู้ ขามศาสตร์ ขามหน่วยงาน ขามองค์กรใหม่มากขึ้น เช่น หน่วยงานที่ออกข้อสอบเข้ามหาวิทยาลัยจะต้องมีการพูดคุยกับผู้ปกครอง และมหาวิทยาลัยมากขึ้น เป็นต้น การ dialogue เป็นการเปิดโอกาสใหญ่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ได้มีโอกาสเรียนรู้ที่ชนะที่แตกต่างด้วยความเขากเข้าใจแก่นกระบวนการใคร่ครวญและการฟังอย่างลึกซึ้ง และแก้ไขความผิดพลาดของแต่ละฝ่ายด้วยตัวเองอย่างอิสระโดยไม่ตกเป็นจำเลยของอีกฝ่าย

ประการที่สี่ มหาวิทยาลัยต้องมุ่งมั่นในการสร้างความรู้ นักวิชาการต้องแสวงหาความจริงที่เป็นกลาง คือ การไม่เข้าใคร ออกใครไว้เป็นแหล่งอ้างอิงทางปัญญาของสังคมทั้งในยามปกติ และยามวิกฤต แม้ความจริงเหล่านั้น จะฝืนความรู้สึกหรือ

สวนทางกับความเห็นของผู้มีอำนาจก็ตาม มหาวิทยาลัยต้องมองภาพใหญ่ให้เป็น ต้องใช้สติปัญญา อย่าใช้ความรู้ที่มีกิเลสมาครอบงำสังคม^{๑๑} ตัวอย่างที่ควรนำมาศึกษาคือ กาลิเลโอ ที่เชื่อมั่นในความจริงว่าด้วยโลกกลม และต้องทนทุกข์ทรมานจากความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าจนตายในคุก (พระสันตปาปา จอห์นปอล ไตซ์โฮทศรอบควักกาลิเลโอไปแล้ว) รวมทั้งคริสโตเฟอร์ โคลัมบัส นักเดินเรือชาวสเปน ผู้กล้าหันหัวเรือไปทางทิศตะวันตกเพื่อพิสูจน์ความจริงและในที่สุดเกิดการค้นพบโลกใหม่

ประการที่ห้า ท้ายสุดของบทสรุปนี้ขอยกคำกล่าวของ อัลวิล ทอล์ฟเลอร์ นักคิดที่มีชื่อเสียงผู้แต่งหนังสือคลื่นลูกที่สาม กล่าวไว้ว่า “The illiterate of the 21 century are not those who can read and write, those who cannot learn, de-learn and re-learn” คนโง่ในศตวรรษที่ ๒๑ ไม่ใช่คนที่อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ แต่เป็นคนที่เรียนรู้อะไรไม่เป็น ไม่สามารถทั้งความรู้เดิม และสร้างความรู้ใหม่ได้” ภายใต้วาทะดังกล่าวนี้ ทุกคนจึงสามารถเป็น “the illiterate” ได้ทั้งหมด ไม่เว้นแม้แต่นักที่อยู่ในรั้วมหาวิทยาลัยที่เรียนจบปริญญาชั้นสูง หากบุคคลๆ นั้น ปิดกั้นตัวเอง ไม่ยอมเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงวิถีคิดและวิธีการมองเห็นโลกใหม่ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

^{๑๑} ศ.ดร.ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ ในการอภิปรายหัวข้อเดียวกัน

นายจรินทร์ สิกขะกุลกิจ

ปอมท.

ศ.ดร.ระพี สาคริก

การประชุมวิชาการประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๒

ของที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (ปอมท.) ร่วมกับ มหาวิทยาลัยมหิดล และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

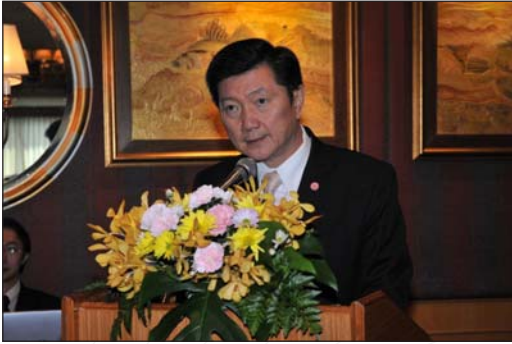
เรื่อง **คุณภาพอุดมศึกษาไทย พลิกหรือยัง ?**

วันพฤหัสบดีที่ ๒๐ - วันศุกร์ที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ ณ ห้องกรุงธน บอลรูม โรงแรมรอยัลริเวอร์ กรุงเทพฯ

ประมวลภาพถ่าย จากการประชุมวิชาการประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๒

ลักษณะสำคัญของความเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก^๑ : มหาวิทยาลัยมหิดลต้องปรับปรุงอะไรบ้าง? (ฉบับที่ ๓)

*“Since the late nineteenth century, a number of American universities - Havard, Yale, Princeton, the University of Chicago, the Claremont Colleges, and the University of California at Sata Cruz-have attempted to organize students and faculty into small undergraduate residential colleges similar to those at Oxford and Cambridge”
(Alex Duke, Importing Oxbridge, 1996)*

ปฐมพงษ์ โพธิ์ประสิทธิ์พันธ์^๒

.... ต่อจาก ฉบับที่ ๕ ประจำเดือนกันยายน ๒๕๕๒

ต่อมาเมื่อประเทศเยอรมนีล่มสลายลงเพราะกำลังพันธมิตร ประเทศสหภาพโซเวียตรัสเซียได้มองเห็นว่าประเทศเยอรมนียิ่งใหญ่มาได้ เพราะการวิจัยในมหาวิทยาลัยเป็นหลัก ดังนั้น จึงเริ่มปฏิรูปมหาวิทยาลัยอย่างขนานใหญ่โดยยึดวินัยในการวิจัยอย่างเคร่งครัดตามแบบประเทศเยอรมนี โดยเฉพาะก็เริ่มต้นที่มหาวิทยาลัยแห่งแรกของรัสเซียคือ มหาวิทยาลัยมอสโกสเทท ซึ่งหนึ่งในผู้ก่อตั้งคือโลโมโนซอฟ (Mikhail Lomonosov) สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยมาร์บวร์กในประเทศเยอรมนี แต่มหาวิทยาลัยและศูนย์หรือสถาบันวิจัยในรัสเซียหลายแห่งได้ใช้กฎเกณฑ์ที่เข้มงวดกว่าเยอรมัน กล่าวคือมีการเข้มงวดเรื่องระยะเวลาทำวิจัย ยิ่งเมื่อสงครามเย็นเกิดขึ้นมีการกักบริเวณนักวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้วย เพื่อไม่ต้องการให้นักวิทยาศาสตร์เหล่านี้ ๑.เผยแพร่ข้อมูลงานวิจัยไปสู่ประเทศตะวันตกเสรี ๒.นำความล้ำหน้าทางเทคโนโลยีของรัสเซียไปบอกกล่าวให้ประเทศโลกเสรีได้รับรู้ ส่งผลให้สหภาพโซเวียตรัสเซียได้ก้าวเข้ามาเป็นยักษ์ใหญ่แทนที่ประเทศเยอรมนี พร้อมๆ กับใช้เทคโนโลยีทางทหารขยายอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ เพราะได้เน้นการวิจัยเป็นกรณีพิเศษเช่นเดียวกับที่ประเทศเยอรมนีเคยทำ

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ลื่นสุดลงพร้อมๆ กับประเทศพันธมิตรยุโรป ไม่ว่าประเทศฝรั่งเศส อังกฤษ ฯลฯ สะบักสะบอมกันถ้วนหน้า สหภาพโซเวียตรัสเซียฉวยโอกาสที่ยุโรปตะวันตกยังไม่ฟื้นตัวจากสงครามโลก ครั้งที่ ๒ พยายามเร่งผลิตผลงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์อย่างขนานหนักตามแบบมหาวิทยาลัยของประเทศเยอรมนี โดยเฉพาะทางด้านชีววิทยา เคมี วัสดุศาสตร์ คณิตศาสตร์และฟิสิกส์ (โดยเฉพาะนิวเคลียร์ฟิสิกส์) กระทั่งสามารถกลายเป็นชาติที่สองรองจากประเทศสหรัฐอเมริกาที่สร้างอาวุธนิวเคลียร์ได้เป็นผลสำเร็จ โดยเฉพาะในยุคสมัยของนักฟิสิกส์ชาวรัสเซียชื่อว่าอิกอร์ วาซิลเยวิช กูร์ชตอฟ (Igor Vasilyevich Kurchatov) ซึ่งประเทศสหภาพโซเวียตรัสเซียได้แต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการโครงการอาวุธปรมาณู (The Soviet Atomic Bomb Project) โดยได้เงินก้อนใหญ่สนับสนุนการพัฒนาในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ (ค.ศ.1939)

ไม่เพียงเท่านั้น ประเทศสหภาพโซเวียตรัสเซียยังส่งดาวเทียมสปุตนิกทะยานขึ้นโคจรในอวกาศได้สำเร็จเมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ (ค.ศ.1957) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่โลกเสรีไม่เคยนึกมาก่อนว่า ประเทศสหภาพโซเวียตรัสเซีย

^๑ นำเสนอในที่ประชุมสภาดนจารย์มหาวิทยาลัยมหิดล วันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๒ โดยมีอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดลเป็นประธานเปิดงาน ในการประชุมระดมสมองกลุ่มคณาจารย์ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยระดับ Top ๕๐ ของโลก ณ ห้องประชุมคณาจารย์เกียรติคุณนายแพทย์นที รัชชพลเมือง ชั้น ๕ อาคารสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา นครปฐม

^๒ ปริญญา ๔ ประโยค ขณะเป็นสามแฉก ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ เป็นมหาหลวง อุปสมบทในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อลาสิกขา ได้ทุนมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยการสนับสนุนของเจ้าประคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกไปศึกษาเพิ่มเติม จนจบปริญญาโท มหาวิทยาลัยลอนดอน และปริญญาเอก มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด เคยได้ทุนไปทำวิจัยเพิ่มเติมระหว่างเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยปารีส ในฝรั่งเศสและมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ในสหรัฐอเมริกา

ในสมัยนั้น จะสามารถทำล้าหน้าประเทศสหรัฐอเมริกาได้ การยิงดาวเทียมสปุตนิคยังบ่งชี้ว่า ยุคอวกาศได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว ประเทศสหรัฐอเมริกามีความหวาดกลัวว่าสงครามจะเริ่มต้นจากการยิงจรวดจากอวกาศ และจะส่งผลให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรตกเป็นเบี้ยล่างอย่างช่วยไม่ได้ สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศเดียวในเครือพันธมิตรที่ร่วมรบกับกองทัพนาซีที่ไม่ค่อยระบึกระบวมจากพิษสงครามมากนัก และอยู่ในวิสัยทัศน์ที่จะต่อกรกับสหภาพโซเวียตได้ จึงได้ทุ่มงบประมาณเข้าไปยังมหาวิทยาลัยหลายแห่งทั้งเก่าและใหม่อย่างเต็มที่อีกครั้งหนึ่ง เพื่อดันคว้าวิจัยดาวเทียมด้วยภารกิจสำคัญคือเพื่อป้องกันชาติ โดยก่อตั้งองค์การนาซ่า (National Aeronautics and Space Administration) ขึ้นมาทันที ในอีกปีต่อมา เพื่อทุ่มเทการทำวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียิ่งขึ้น สภาคองเกรสได้ออกกฎหมายอวกาศ (National Aeronautics and Space Act) ขึ้นบังคับใช้ตามมาทันทีเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๑ (ค.ศ.1958) สถาบันการศึกษาทางวิทยาศาสตร์หลายแห่งได้งบประมาณวิจัยด้านวิทยาศาสตร์เฉพาะกิจอย่างมหาศาลในระหว่างนี้ ไม่ว่าจะเป็นห้องแล็บทางวิทยาศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยคาลเทค พรินสตัน ซิคาโก คอร์เนลล์ สแตนฟอร์ด ฮาร์วาร์ด เยล เทกซัส เพนซิลวาเนีย ฯลฯ ล้วนได้รับงบประมาณอัดฉีดจากรัฐบาล ทำให้มหาวิทยาลัยใหญ่ๆ ของสหรัฐอเมริกากลายเป็นฐานสำคัญในการวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อป้องกันประเทศไปโดยปริยาย อาวุธสำคัญๆ ที่ผลิตขึ้นสำเร็จ ล้วนเป็นผลมาจากการวิจัยของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันวิจัยเฉพาะกิจของนักวิชาการทั้งสิ้น เห็นได้ชัดว่านับแต่เกิดสงครามเย็นขึ้นมาทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัยถูกใช้ในการทำวิจัยเพื่อปกป้องประเทศชาติด้วยอุดมการณ์ชาตินิยมอย่างเต็มที่

การขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ในแถบทวีปเอเชีย ทำให้ประเทศอังกฤษพัฒนาวิทยาลัยบูรพศึกษาและอาฟริกาศึกษา (School of Oriental and African Studies) ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๙ (ค.ศ.1916) เพื่อศึกษาวัฒนธรรมของเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมีการฝึกอบรมทหารในกองทัพให้เข้าใจวัฒนธรรมชนในภูมิภาคแถบนี้เพื่อประโยชน์ทางการทหาร ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกามีการพัฒนาสาขาเอเชียศึกษาที่มหาวิทยาลัยหลายแห่ง เช่นที่มหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ ซึ่งก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๘ (ค.ศ.1865) ส่วนประเทศฝรั่งเศสมีสถาบันที่ศึกษาวัฒนธรรมเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สำคัญก็คือสถาบันตะวันออกไกลของประเทศฝรั่งเศส (École française d'Extrême-Orient) ซึ่งก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๓ (ค.ศ.1900) ด้วยเหตุผลเดียวกัน โดยส่งนักวิจัยมาประจำอยู่ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งในแบบชั่วคราวและถาวร สำหรับประเทศสหภาพโซเวียตเซีย เพื่อขยายอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ไปยังแถบประเทศเอเชีย ได้มีการก่อตั้งสถาบันเอเชียและอาฟริกาศึกษา (Institute of Asia and Africa [ISAA]) เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๙ (ค.ศ.1956) สังกัดมหาวิทยาลัยมอสโกสเตทในช่วงสงครามเย็น แม้จะตั้งหลังสถาบันตะวันออกไกลของมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดและเคมบริดจ์ แต่จำนวนนักวิจัยด้านเอเชียศึกษามีมากกว่าจำนวนนักวิจัยของสถาบันตะวันออกไกลของมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดและสถาบันตะวันออกไกลของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์รวมกัน

แต่แล้วในที่สุด ลัทธิคอมมิวนิสต์และสงครามเย็นซึ่งเกิดขึ้นอย่างเข้มข้นระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๐ - ๒๕๓๔ (ค.ศ. 1947-1991) ก็ล่มสลายลงเองด้วยนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคมที่เรียกว่า เปเรสตรอยก้า (Perestroika) และนยายกลาสnost (Glasnost) ของประธานาธิบดีมีคาอิล กอร์บาชอฟ เพื่อให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในการวิพากษ์วิจารณ์ทางสื่อโทรทัศน์และสิ่งพิมพ์มากขึ้น

ระยะที่ ๓ ระยะพัฒนามหาวิทยาลัยตามระบบทุนนิยมในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นระยะในปัจจุบัน กล่าวได้ว่าระยะนี้เป็นระยะที่ใช้ระบบการจัดการแบบทุนนิยมเข้าไปบริหารโดยยึดมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบ กล่าวสรุปสั้นๆ ก็คือเน้นความใกล้ชิดระหว่างมหาวิทยาลัยกับการประกอบการธุรกิจหรืออุตสาหกรรม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกาที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัดกับมหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษเดิม

ปรากฏการณ์หลังสงครามเย็น ....

.... โปรดติดตามอ่านบทความฯ ต่อในฉบับหน้า

บรรณาธิการ แกลง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ เนตร หงษ์ไกรเลิศ บรรณาธิการ

สวัสดีครับ เพื่อนชาวมหิดลที่รักทุกท่าน

ในนามสภาคณาจารย์ขอแสดงความยินดีกับสมาชิกสภาคณาจารย์ชุดใหม่ ที่นำทีมโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษณสรณ์ สายขุน ประธานสภาคณาจารย์คนใหม่ พวกเราจะเป็นกำลังใจให้ผู้เสียสละเข้ามาทำงาน เพื่อประชาคมของเราชาวมหิดล

ข่าวสภาคณาจารย์ฉบับนี้ เป็นฉบับสุดท้ายที่จะมีการนำเสนอข่าวสารความคืบหน้าของลำดับเหตุการณ์ที่ผ่านมา ก่อนที่จะมีฉบับสรุปผลงานของพวกเราในเดือนหน้านี้ สารสำคัญประกอบด้วยรายงานการสังเคราะห์เรื่อง “คุณภาพอุดมศึกษาไทย ยังมีอะไรต้องทำอีกมาก” โดยอาจารย์ ดร.โสฬส ศิริไสย์ มีบทความต่อเนื่องของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐมพงษ์ โพธิ์ประสิทธิ์พันธ์ เรื่อง “ลักษณะสำคัญของการเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก : มหาวิทยาลัยมหิดลต้องปรับปรุงอะไรบ้าง” ซึ่งเข้มข้นมากขึ้น และใกล้จะถึงตอนจบแล้วครับ

ทีมงานข่าวสภาคณาจารย์ ขอขอบพระคุณผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่สนับสนุนการดำเนินงานของข่าวสภาคณาจารย์มาโดยตลอด โดยเฉพาะฝ่ายจัดทำต้นฉบับข่าวสภาคณาจารย์ เรายังเปิดรับบทความดีๆ ที่มีประโยชน์อยู่นะครับ จึงขอเชิญชวนผู้สนใจร่วมส่งบทความมาได้ที่งานสภาคณาจารย์ อาคารสำนักงานอธิการบดี ชั้น ๕ ศาลาฯ นครปฐม โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๒๕๔๔ ๖๓๕๑-๒ หรือ E-mail address ที่ senate@mahidol.ac.th

เจ้าของ สภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดล ตั้งอยู่ที่สำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล ศาลาฯ เลขที่ ๙๙ หมู่ที่ ๕ ถนนพุทธมณฑลสาย ๔ ตำบลศาลาฯ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐ โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๔-๖๓๕๐-๒ โทรสาร ๐-๒๕๔๔-๖๓๕๑

บรรณาธิการ ผศ.(พิเศษ) เนตร หงษ์ไกรเลิศ

กองบรรณาธิการ ผศ.ดลิตา ตันหยง ผศ.ยงยุทธ ขจรปรีदानนท์ ผศ.วรการ เจริญสุข

รศ.วิไล หนูหนักดี ผศ.สุภาวรรณ เศรษฐบรรจง

คณะกรรมการประชาสัมพันธ์ ผศ.ดลิตา ตันหยง ผศ.(พิเศษ) เนตร หงษ์ไกรเลิศ ผศ.ยงยุทธ ขจรปรีदानนท์

ผศ.วรการ เจริญสุข รศ.วิไล หนูหนักดี ผศ.สุภาวรรณ เศรษฐบรรจง

ฝ่ายจัดทำต้นฉบับ นางสาวสุจิรา สอนสม นางพิชญา วงษ์วันทนี นายอภิชาติ หลงสมบูรณ์

ข่าวสภาคณาจารย์ เป็นหนังสือภายในมหาวิทยาลัย และเป็นสื่อระหว่างคณาจารย์ในการรับฟังแลกเปลี่ยนทัศนคติ ข้อคิดเห็นทั้งด้านการบริหาร การวิชาการ ด้านสวัสดิการ และอื่นๆ ของมหาวิทยาลัย บทความ ข้อคิด จดหมาย เป็นความเห็นของผู้เขียนเท่านั้น ไม่มีความเห็นของสภาคณาจารย์

สภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดล
๙๙ อาคารสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล
ถนนพุทธมณฑลสาย ๔ ตำบลศาลาฯ
อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๗๐

ชำระค่าบริการเป็นเงินเชื่อ
ใบอนุญาตที่ ๓/๒๕๒๓
ไปรษณีย์ศิริราช